

Wanneer we die getallen zien, dan moeten we een groot respect krijgen voor de bijzondere levenskracht van deze vogelsoort, die jaar in jaar uit deze aanvallen te trotseeren heeft. Wel is waar genieten ze in den broedtijd bescherming en worden ze zelfs in 't veld gevoerd, maar dat zou toch allemaal niet helpen, indien deze vogels niet, evenals de leeuwerikken, de musschen en de spreeuwen, bij uitstek plooibaar van aard waren en van de uitbreiding der cultuur eigenlijk niet anders dan voordeel ondervonden. Het zijn dan ook echte in 't wild levende bewoners van de weiden en akkers.

Ik wandel wel eens mee als er bij ons op patrijzen wordt gejaagd en vind dan mijn grootste genoegen er in, om na de kanonnade de schutters te laten voorttrekken en zelf op een duintje te blijven zitten. Dan hoor ik al gauw rechts en links voorzichtig en zachtjes geroep van „krieuw, krieuw“. Het zijn de overgebleven leden van de klucht, die her- en derwaarts zijn gevlogen en nu elkander aanroepen. Het „krieuw, krieuw“ wordt al duidelijker en als het na heel druk geworden te zijn, opeens verstomt, dan weet ik, dat alle, die er overbleven, elkaar hebben gevonden en nu verschrikt op een hoopje onder de dorens schuilen. Ze hoeven niet bang te wezen, dat ik ze zal verraden.

JAC. P. THUISSE.

I E T S O V E R B I J E N .

Na alle artikelen, die er in de laatste jaren in dit blad ter aanmoediging van het houden van bijen verschenen zijn, twijfel ik er niet aan, of velen hebben zich laten overtuigen, dat het imkeren zeker tot een van de mooiste en gezelligste liefhebberijen moet gerekend worden. Velen hebben misschien reeds eenigen tijd eenige kasten met bijen in hun bezit. Voor deze beginners zal het niet overbodig zijn, dat we, na den slechten zomer van verleden jaar, waardoor de bijenvolken zeer veel geleden hebben, eens zien, hoe we nu te werk moeten gaan, om wanneer het voorjaar in het land is, onze kasten weer goed bevolkt te krijgen. 't Is daarom noodig, dat we eens nagaan, hoe het komt, dat alle bijenhouders, wanneer ze voor het eerst in dit jaar hunne kasten zullen hebben gezien, tot hunne verbazing zullen bemerkt hebben, dat er betrekkelijk maar een gering aantal bijen door den winter zijn gekomen. Troost U echter, want 't is overal hetzelfde. In Februari, toen ik ongeveer 60 volken (kasten en korven) vluchtig nakeek, stond ik ervan verwonderd, dat kolonies, die in October goed bevolkt waren, nu tot een klein volkje waren teruggeslonken.

Ik herhaal U: dit is eene klacht, die ik algemeen vernam. De oorzaak van die ontvolking is niet ver te zoeken. In mijne aantekeningen van verleden jaar vind ik genoteerd, dat in Augustus, toen de bijen op de heide stonden, de moederbij reeds opgehouden had eitjes te leggen. Dit heeft tengevolge gehad, dat de meeste volken met oude bijen den winter zijn ingegaan. Wel dient vermeld te worden, dat

door het voederen, dat alle imkers in het najaar hebben moeten doen om de bijen voldoende wintervoorraad te geven, de moederbij geprikkeld is geworden en daardoor weer korten tijd eitjes heeft ingelegd, maar dat heeft tocht niet kunnen beletten, dat het grootste gedeelte van de bijen, die dit najaar opgezet werden, reeds op leeftijd waren. Dit heeft zich dezen winter gewroken. In Dec., Jan. en Febr. stierven vele bijen door ouderdom.

Vele imkers klagen er ook over, dat de moederbij dit jaar pas zoo laat begonnen is broed aan te zetten. Dit maakte o. a. ook nog een deel uit van de verschillende discussies over bijenteelt die er onlangs gevoerd werden op eene vergadering te Utrecht. Toch is ook dit verschijnsel m. i. niet moeilijk te verklaren. Broedaanzet vordert veel honig en stuifmeel en waar ook alweer tengevolge van den slechten zomer van 1909 honig in onvoldoende hoeveelheid in de kasten en korven aanwezig was heeft de koningin (moederbij) zich bepaald tot geringen broedaanzet.

Eveneens hadden de meeste volken bijna geen stuifmeel voorradig. Aan het ontbreken van deze twee zoo hoogstnoodzakelijke voedingstoffen voor het broed schrijf ik toe, dat de broedaanzet dit jaar pas zoo laat begonnen is. Wanneer de moederbij reeds vroeg begonnen was, eitjes te leggen, dan geloof ik, dat het er met den voorraad proviand nu nog treuriger zou uitgezien hebben. Doch tegenover alle tegenslag, staat toch ook weer een geluk, dat we in Febr. gehad hebben. Dat geluk is in den vorm van een paar mooie dagen tot ons gekomen. Daardoor hebben de bijen toen al een goede reinigingsvlucht kunnen doen, zoodat we al bijna met zekerheid kunnen zeggen, dat de zoo gevreesde bijenziekte »de loop« dit jaar onze bijenstal voorbij zal gaan.

Dan is er aan die reinigingsvlucht nog het groote voordeel verbonden, dat we nu ook gerust aan het voederen kunnen gaan, hetgeen overal wel hoog noodzakelijk zal zijn.

De verstandige imkers hebben van de enkele dagen, dat het mooi weer was, geprofiteerd om hunne kasten eens vluchtig na te zien. Ik mag veronderstellen, dat nu ieder imker op de hoogte is van den toestand van zijne kolonies. Ik mag aannemen, dat gevoederd is, waar het noodig bleek, dat ieder zich overtuigd heeft, dat er broed in zijne kasten aanwezig is, dat vochtige dekkleedjes door droge vervangen zijn, dat de bodemplanken van de woningen gereinigd zijn enz. Wanneer mocht blijken, dat er in Maart of begin April nog geen broed te zien is, dan kunt ge wel voor zeker aannemen, dat Uw volk »moerloos« is. Het beste zal zijn dat ge dit volk dan met een ander hetwelk wel eene moederbij heeft, vereenigt. Hoe dit geschiedt kunnen de lezers vinden in jaargang 1906, aflevering XI.

Laten we nu eens bespreken, hoe we de bijen zullen voederen. Zooals ik hierboven al zeide, ieder imker zal wel moeten voeren. Welk is het beste voorjaarsvoedsel? Ongewijfeld is dit — goede honig. Geen enkel imker zal echter wel goede honig in voldoende hoeveelheid voorradig hebben. De laatste jaren zijn de honigopbrengsten er niet naar geweest, om honing te bewaren voor de voorjaarsvoeding. We zullen dus onze toevlucht tot iets anders moeten nemen.

Ik zeg: onze toevlucht moeten nemen, want vervangen kunnen we honig niet. Maar »waar niet is, verliest de Keizer zijn recht.« Zoo ook hier. We zullen ons moeten behelpen met suiker: We nemen hiervoor witte suiker, waarbij we zooveel water voegen dat de suiker oplost. De bijen nemen deze stroop liefst in eenigzins warme toestand tot zich. We zetten elken avond een bakje of schoteltje, waarop we eenig stroo of iets dergelijks gelegd hebben om te verhinderen, dat de bijen erin verdrinken, op de ramen in de kast, liefst zoo dicht mogelijk bij het broednest, zoo-

dat de bijen het zoo gemakkelijk mogelijk bereiken kunnen. Daarna dekken we het geheel weer warm toe. Voor broedaanzet is vooral ook groote warmte noodig. We zorgen er dus om dezen tijd steeds voor, zoo weinig mogelijk warmte uit de kast te laten verloren gaan.

Ik neem hier tevens de gelegenheid weer te baat, om de lezers ernstig te waarschuwen, om toch geëen gebruik te maken van buitenlandsche voerhonig, die dikwijls tegen goedkoope prijzen wordt aangeboden. Reeds meermalen heb ik de treurige ondervinding ermee opgedaan, dat de bijen door het gebruik van deze minderwaardige honig ziek werden. Voert duizendmaal liever suikeroplossing dan die buitenlandsche zoogenaamde »honig«.

Willen we den broedaanzet nog meer bevorderen, dan volge men de raad, die ik overneem uit het Maandschrift voor bijenteelt en die ik U zeer kan aanbevelen:

»Men mengte drie lepels suiker met één lepel melk en voege daar zooveel water aan toe als noodig is om de suiker op te lossen. Hiervan dient men om den anderen dag elk volk een lepel vol van toe. Men kan dit het eenvoudigst doen door het mengsel met een lepel tusschen de raten in te storten.« Ook hier raad ik U ten sterkste aan deze oplossing te storten tusschen de raten waar de bijen op een klompje bijeen zitten, ook wachtte men zich van dat voedsel te veel toe te dienen, 't moet ineens door de bijen opgebruikt kunnen worden; te veel van dit voedsel zou de melk doen verzuren. Dan zou de kolonie inplaats van voordeel nadeel aan deze behandeling ondervinden. Indien we nu eens een vroeg en zacht voorjaar mochten krijgen, zoodat onze nijvere bijtjes veel stuifmeel en honig kunnen halen dan ben ik overtuigd, dat onze kasten weer in heel korten tijd zullen wemelen van bijen. Dan zult U verwonderd staan van de inwerking van het voederen. Ik hoop verder in den tijd nog eens in de gelegenheid te zijn U iets over de bijen mede te deelen.

Mijn beste wenschen voor een goed bijenjaar. Als slot een opwekking aan de niet-imkers om dit jaar ook eens kennis te maken met het zoo eigenaardige leven van onze bijen. Ik ben ervan overtuigd, dat niemand daarvan berouw zal hebben.

Baarn.

ANT. LABOYRIE. ?

Literatuuroverzicht.

„Die Natur ist somit des Menschen beste Erzieherin und Lehrmeisterin, weil ihre Lehren gut und wahr sind“

SCHLEIDEN. »Das Meer«.

Al wachten verschillende boeken op aankondiging, toch vind ik het noodig om even halt te houden bij het onderwerp: *Amerikaansche natuurvorschers* waarvan ik in het vorige verslag twee voorname representanten van den tegenwoordigen tijd noemde in *William Long* en *Ernst Thompson Seton*. Amerika is wel steeds een der landen geweest waar op een superieure manier in natuurwetenschappen gewerkt wordt met Engeland en Duitschland is het de plek op aarde waar de natuurstudie haar hoogtij viert. En wanneer ik van »natuurstudie« spreek hier, bedoel ik de natuurstudie om haar zelfs wil, en niet om hare gevolgen voor de menschelijke

maatschappij, want dat vind ik een soort studie van veel lageren rang, een vorm van hebzucht en begeerigheid etc. Natuurstudie in haar hoogste phase mag alleen een uiting zijn van hooger mensch zijn en een streven tot dieper mensch worden. Op het eerste gezicht zal het vreemd schijnen dat *Amerikanen* met hun practischen zin in dit verband onder de eersten genoemd worden, maar ieder die *Amerikanen* van zekere lezingen in dit vak beter heeft leeren kennen zal dit moeten beamen.

De Amerikaansche natuurvorschers-wereld heeft bijzondere eigenschappen, waardoor ze een innemende bekooring onder het publiek te weeg brengt. De bekooringsoorzaak voor de lezers van hun werken is moeielijk in 't kort te definieeren; misschien nog het beste door te zeggen: ze zijn zoo eenvoudig, waar en accuraat. Verder proeft men uit alles een meesterschap in fijn opmerken, zuiver concluderen, objectief gadeslaan; belangeloos en zuiver zijn hun bedoelingen waarmee ze werken. Leest men een Duitsch of Engelsch werk over natuurstudie, dan zit tusschen de regels over een ontdekking op natuurhistorisch terrein vaak een achtergedachte om daaruit voordeel te trekken, op politiek of oeconomisch gebied, of om terwille van de ontdekking een plant of dier uit onze samenleving te willen verbannen, verblind als men is door menschelijke staat- of huishoudkunde, waardoor men dan onmogelijk het wezen op zijn juiste waarde schijnt te kunnen schatten. Die achtergrond ontbreekt bij de meeste *Amerikanen* ten eenenmale. Het groote enthousiasme van *Wilson* en *Audubon*, *Amerika's* groote *Ornithologen* van voorheen, zit ook hún nog in 't bloed, maar als kinderen van een geheel anderen tijd in de natuurwetenschappen hebben ze meer beheersching, zijn ze gecondenseerder.

Welk natuurhistoricus heeft niet het beroemde boek van *Hudson: The naturalist in La Plata* (London 1895; ± f5) verschillende malen met groote verrukking gelezen? En mogen de latere werken van *Hudson* lang niet die hoogte hebben bereikt, ze zijn het bestudeeren overwaard. Eén heeft hij nog in *Zuid-Amerika* geschreven n.l. *Idle days in Patagonia* (London 1893 ± f5) de rest handelt over Engelsche natuuronderwerpen. (Een zuiver faunistisch werk is nog *Argentine Ornithology*, een standaardwerk waarvan hij een van de twee samenstellers is). De mij bekende Engelsche werken van hem zijn: *Nature in Doronland* (London 1906 ± f5); *Hampshire Days* (London 1906 ± f6); *Birds in a Village* (London 1893 ± f3) *London Birds* (± f3) *Birds and Man* (f3), en ten slotte *British Birds* (London 1902 ± f3) Al deze werken bevatten ontzettend veel mooi's. Het laatste genoemde is ook voor beoefenaars van Nederl. *Ornithologie* een bepaald mooi boek: korte, kernachtige scherp omljnde karakteristieken van de levenseigenschappen dezer vogels geeft het en daarbij fijne goed getroffen teekeningetjes (100 in aantal) en grootere platen, van *Lodge* benevens 8 schitterende litho's (in kleuren) van den grooten dierschilder *Archibald Thornburn*, een schilder die zulke bekoorlijk-zachte, warme natuurgetrouwe wezentjes voor ons oog weet te tooveren dat men als kenner van zoo'n dier terstond zegt »daar zit nu alles in wat ik wensch.« Zoo'n plaat geeft oneindig meer dan de beste photo wat het dier zelf betreft, al geeft de photo in andere opzichten weer meer. Zijn »gewassen« teekeningen uit *The illustr.* *London News* van voor jaren zal iedereen zich natuurlijk nog herinneren (waar zijn ooit mooier *Scholeksters*, natuurlijker *Putters* op 't papier verschenen? wiens vliegende *Smelleken* had ooit rapper vlucht?); toen hebben natuurlijk velen terstond boeken opgesnuffeld, die hij illustreerde en ik zal U daarvan in een volgend overzicht vertellen. Zeker *Keulemans* is een even groot schilder en dierenkenner, maar toch weer van een ietwat andere nuance (De beroemde groote meezengroep van *Keulemans*, eigendom thans van de weduwe van *Henry Seeborn* te *London* is het meest in het genre van *Thornburn*).

Doch, om terug te komen op mijn eigenlijke onderwerp: om te zien wat de *Amerikanen* ook op dit laatste gebied vermogen, beschouwe men eens de exquisite pentteekeningen van de beschreven dieren in *Long's* werken (vooral de nieuwste.) Iemand die dat kan, kent een dier ook totaal! en met weinig lijnen is daar een enorm effect verkregen. Deze teekenaar werkte ook geheel in samenhang met *Long* zelf, die evenals *Thompson* ook den geheelen nacht in de wildernis kampeert jaar in, jaar uit, terwille van de studie. Trouwens de boeken van *Long* zijn van a—z met zulk achtevé uitgegeven dat ze reeds op dit punt meesterwerken zijn. De boeken van *Thompson* zijn iets grover waf de randillustraties betreft en soms te populair bedoeld; toch